

ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی در اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۹۸۴۴
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۴/۲

عنوان گزارش:
ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی در اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای
سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

نوع گزارش: طرح ولایحه □، نظارتی □، راهبردی □

نام دفتر:
مطالعات مدیریت (گروه تعارض منافع، شفافیت و مبارزه با فساد)

تهیه و تدوین کنندگان:
فاطمه السادات ابوالمعالی، حسین جمور

ناظران علمی:
مهدی عبدالحمید، محمد عبدالحسین زاده

اظهار نظر کنندگان:
علی صابری دمنه، مسعود بنافی (هیئت علمی دانشگاه تهران)

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسوی راد

گرافیک و صفحه آرایی:
انسبه بهابزرگی

- واژگان کلیدی:
۱. ارتقای سلامت نظام اداری
۲. مبارزه با فساد
۳. شفافیت
۴. شفافیت پژوهش
۵. داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه

تاریخ شروع مطالعه:
۱۴۰۲/۰۹/۱۵

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	۱. مقدمه.....
۹	۲. پیشینه پژوهشی و تقنینی.....
۹	۱-۲. روند انتشار داده‌های پژوهشی و قوانین مربوطه در اتحادیه اروپا.....
۹	۲-۲. قوانین مربوط به نحوه انتشار داده‌ها در اروپا.....
۹	۲-۳. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی در صنایع دریانوری، نجوم و باستان‌شناسی در کشور فرانسه.....
۱۰	۲-۴. روند قانونی انتشار داده‌های پژوهشی وزارت فناوری اطلاعات کشور پاکستان.....
۱۱	۲-۵. روند قانونی انتشار داده‌های پژوهشی کشور هندوستان و نحوه آرشیو داده‌ها در ۱۵ مؤسسه متفاوت.....
۱۲	۳. بایش عملکرد دستگاه‌های اجرایی ایران در زمینه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد.....
۱۲	۳-۱. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی در وزارتخانه‌ها.....
۱۲	۳-۲. سامانه شفافیت پژوهشی.....
۱۶	۳-۳. بایش عملکرد وزارتخانه‌ها.....
۱۹	۴. نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های سیاستی.....
۲۰	منابع و مأخذ.....

فهرست جداول

۱۱	جدول ۱. بایگانی و آرشیو داده‌های پژوهشی در مؤسسات مختلف.....
۱۲	جدول ۲. قانون حفاظت از داده‌های شخصی هندوستان در مقایسه با مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها در نپال.....
۱۳	جدول ۳. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی غیر محرمانه کل دستگاه‌های اجرایی.....
۱۷	جدول ۴. بررسی اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در وزارتخانه.....

ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی در اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

چکیده

دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی، وزارتخانه‌ها برای پایش نحوه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری انتخاب شدند. یافته‌های این گزارش مبتنی بر پایش وزارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران حاکی از آن بود که اکثر وزارتخانه‌ها توفیق چندانی در پیاده‌سازی ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری نداشته‌اند. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با ۹۳ درصد و پوشش ۱۴ شاخص از ۱۵ شاخص منتخب برای پایش دستگاه‌ها در این گزارش، تنها وزارتخانه‌ای است که اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود با به کارگیری سامانه یکپارچه دسترسی به اطلاعات کرده است. در این گزارش سه راهکار سیاستی و تقنینی شامل طراحی شناسه یکتا، تقویت ضمانت اجرای قانون و طراحی سامانه یکپارچه جهت اجرای بهینه ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری پیشنهاد شده است.

«فرمان هشت ماده‌ای مقام معظم رهبری در مبارزه با مفاصد اقتصادی»، «قانون دسترسی آزاد به اطلاعات»، «قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» و «قانون دیوان محاسبات» در منظومه حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران از جمله قوانینی هستند که شاکله تقنینی موضوع سلامت اداری و مقابله با فساد را پوشش می‌دهند. با توجه به شرایط تحریم‌ها و اهمیت روزافزون حفظ بیت‌المال و پرهیز از هدررفت سرمایه‌های کشور و اهمیت انتشار داده‌های پژوهشی در راستای افزایش سهولت دسترسی آزاد به اطلاعات، توجه به نحوه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری در دستگاه‌های اجرایی کشور ضروری است. به جهت بررسی کیفیت انتشار داده‌های پژوهشی و نحوه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، در مطالعات تطبیقی از مدل استاندارد پنج سطحی تیم برنرزی استفاده شد. از میان نهادها،

■ بیان / شرح مسئله

فساد در ساحت فردی و اجتماعی به عنوان **مسئله‌ای پیچیده و چند لایه** به عنوان یکی از چالش‌های حکمرانی همواره وجود داشته است. طبق برآورد بانک جهانی، در جهان سالانه حدود ۸۰ میلیارد دلار امور تجاری مبتنی بر پرداخت رشوه انجام می‌شود و متأسفانه هیچ کشوری در دنیا نیست که از مسئله فساد مصون باشد [۱].

جمهوری اسلامی ایران براساس قانون مصوب مجلس شورای اسلامی و با رعایت اصل ۱۳۹ قانون اساسی، در مهرماه سال ۱۳۸۷ به عضویت **کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد درآمد** [۲]. در منظومه حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران «فرمان هشت ماده‌ای مقام معظم رهبری در مقابله با مفاسد اقتصادی»، «قانون دسترسی آزاد به اطلاعات»، «قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد»، «قانون دیوان محاسبات کشور» و اصول ۵۴ و ۵۵ قانون اساسی، از جمله قوانینی هستند که **شاکله تقنینی موضوع مقابله با فساد** را پوشش می‌دهند.

طبق ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ کلیه دستگاه‌ها و نهادهای دولتی که از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار می‌شوند، ملزم به شفاف‌سازی داده‌های غیرمحرمانه پژوهشی در راستای افزایش اعتماد عمومی، اعتماد سیاسی، و سرمایه اجتماعی و حمایت از «قانون دسترسی آزاد به اطلاعات» مصوب ۱۳۸۸ هستند. با وجود گذشت بیش از یک دهه از عمر این قانون **اکثر وزارتخانه‌ها توفیق چندانی در پیاده‌سازی ماده ۱۹ نداشته‌اند**. معدود دستگاه‌هایی که در قالب سامانه و سایت، بخشی از داده‌های مربوط به قراردادهای پژوهشی خود را منتشر کرده‌اند نیز **از استاندارد خاصی پیروی نکرده‌اند**. لذا با توجه به اهمیت موضوع در این مطالعه به این مسئله پرداخته شده است.

■ نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که وزارتخانه‌هایی که قانون را اجرا کرده‌اند به دلیل ابهام در نحوه انتشار داده‌ها، اطلاعات آنها قابل استفاده برای رصد و نظارت دستگاه‌های نظارتی و حتی استفاده عموم مردم یا سایر پژوهشکده‌ها نیست. این موضوع تحقق اهداف در نظر گرفته شده برای ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری را دچار خدشه نموده است.

بر اساس این مطالعه از میان وزارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران، تنها ۱۱ وزارتخانه اقدام به کاربست ماده ۱۹ در راستای انتشار داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه خود کرده‌اند. به ترتیب **وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با ۹۳ درصد و بکارگیری ۱۴ شاخص از ۱۵ شاخص تنها وزارتخانه‌ای است که اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود کرده است**. علاوه بر رعایت این استاندارد این وزارتخانه موفق به طراحی سامانه یکپارچه برای مدیریت ۵۳ پژوهشکده شده است. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با ۸۶ درصد و بکارگیری ۱۳ شاخص از ۱۵ شاخص دومین وزارتخانه است که اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود کرده است. وزارت نفت با ۷۳ درصد و بکارگیری ۱۱ شاخص از ۱۵ سومین وزارتخانه موفق در انتشار داده‌های پژوهشی است. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت راه و شهرسازی با ۵۳ درصد توانسته‌اند ۸ شاخص (تعداد پژوهش‌ها، انتشار عناوین پژوهشی، گروه، مجری، همکاران، ناظر، شروع و خاتمه پروژه، و کارفرما و درصد مشارکت کارفرما) را در راستای پیاده‌سازی ماده ۱۹ بکار بگیرند. سایر دستگاه‌های اجرایی به ترتیب، وزارت کشور با ۴۶٪، وزارت امور اقتصادی و دارایی ۴۶٪، وزارت جهاد کشاورزی ۳۳٪، وزارت نیرو ۲۶٪، و در نهایت وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت دادگستری تنها موفق به پیاده‌سازی ۲۰٪ شاخص‌ها شده‌اند.

■ پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

با توجه به نتایج مطالعات انجام شده برای اجرای صحیح قانون شفاف‌سازی داده‌های پژوهشی و غیرمحرمانه همه دستگاه‌های دولتی در این گزارش راهکارهای سیاستی زیر پیشنهاد می‌شود:

طراحی شناسه یکتای اجرایی: با شناسایی عارضه‌های یاد شده و به منظور مدیریت انتشار داده‌ها پیشنهاد می‌شود که ناظر به بهره‌گیری از مدل‌های انتشار و دسته‌بندی اطلاعات، جهت بهره‌گیری از داده‌های تمیز؛ شناسه‌ای برای نحوه انتشار بهتر داده‌های

پژوهشی غیرمحرمانه متناسب با نیاز مخاطب طراحی شود.

ضمانت اجرای قانون: نیاز به ضمانت اجرایی به جهت پیاده‌سازی قانون یک ضرورت است. قانونگذار باید به لزوم اجرای قوانین نیز توجه کند. با توجه به نتایج پایش پیشنهاد می‌شود، از کاهش یا قطع بودجه پژوهشی به عنوان ضمانت اجرا برای انتشار داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه بهره گرفته شود.

طراحی سامانه یکپارچه: یکی از راهکارهایی که جهت سهولت دسترسی به اطلاعات پژوهشی غیرمحرمانه و سایر موارد جهت پرهیز از موازی‌کاری شرکت‌ها، مؤسسات و پژوهشکده‌های زیرمجموعه وزارتخانه‌ها پیشنهاد می‌شود، طراحی سامانه یکپارچه در راستای مدیریت بهینه بودجه پژوهشی کشور، شفافیت، دسترسی آزاد به اطلاعات و داده‌های پژوهشی و سهولت نظارت توسط دستگاه‌های نظارتی است.

۱. مقدمه

فساد، مسئله‌ای فراسیستمی است که با انسجام فعالیت‌های بشر در قالب سازمان، در تمامی سازمان‌ها شکل گرفت و آنها را تحت تأثیر قرار داد. بنابراین بدیهی است که سلامت نظام اداری نیز از آرزوهای دیرینه هر جامعه‌ای به‌عنوان ابزاری برای توزیع عادلانه خدمت به عموم شهروندان باشد [۳]. سلامت اداری و شفافیت دو جزء لاینفک برای مقابله و کاهش انواع فساد اداری هستند. از این رو، یکی از راهکارهایی که کاربست آن، منجر به بهبود فرایندهای تصمیم‌گیری، تقویت سازوکارهای انضباط‌بخشی و پیشگیری از وقوع تخلف و جرم خواهد شد، شفافیت (به دلیل در معرض دید قرار دادن اطلاعات، فرایندها و مسائل و موضوعات غیرمحرمانه) است. در معرض قرار دادن اطلاعات منجر به افزایش سرمایه اجتماعی، اعتماد عمومی و در نهایت زمینه‌ساز تقویت حکمرانی خواهد شد [۴].

با توجه به اینکه محافل علمی، اندیشکده‌ها، پژوهشکده‌ها و پژوهشگاه‌ها محل کنش پژوهشگران و نخبگان است [۵]، شفافیت داده‌های غیرمحرمانه پژوهشی نقش بسیار مهمی در تأثیرگذاری و جهت‌دهی به فعالیت این نهادها دارد. انتظار اصلی از قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد توانایی شهروندان در افزایش سهولت و میزان دسترسی آزاد به اطلاعات حاکمیتی، کاهش فساد مالی، پیشگیری از تخصیص غیربهینه منابع [۶]، ارتقای انضباط مالی دولت، سالم‌سازی فعالیت‌های اقتصادی، نهادینه‌سازی فرهنگ شفافیت حاکمیتی است [۷].

طبق ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب سال ۱۳۹۰ کلیه دستگاه‌ها و نهاد‌های دولتی که از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار می‌شوند، ملزم به انتشار داده‌های غیرمحرمانه پژوهشی در راستای افزایش اعتماد عمومی، اعتماد سیاسی و سرمایه اجتماعی و حمایت از قانون دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸ هستند. اما با وجود گذشت بیشتر از یک دهه از عمر این قانون هنوز برخی از دستگاه‌ها این قانون را اجرایی نکرده‌اند. معدود اطلاعات پژوهشی هم که منتشر شده است، از نظم یا چارچوب خاصی پیروی نمی‌کنند.

از مآخذهای قانونی این گزارش می‌توان به نص صریح قانون «ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» مصوب سال ۱۳۹۰، «قانون دسترسی آزاد به اطلاعات»، «فرمان هشتم ماده‌ای مقام معظم رهبری در مقابله با مفاسد اقتصادی»، «قانون دیوان محاسبات کشور» و اصول پنجاه و چهارم و پنجاه و پنجم قانون اساسی، با منطبق چگونگی مصرف بودجه عمومی برای مقابله با فساد اشاره داشت. از طرفی، حق دسترسی به اطلاعات غیرمحرمانه و داده‌های پژوهشی دستگاه‌ها و نهاد‌های دولتی که از محل بودجه عمومی ارتزاق می‌کنند، یکی از مصادیق شفاف‌سازی داده‌ها و رعایت حق دسترسی آزاد به اطلاعات است. بدون فراهم آوردن تمهید درست برای شفاف‌سازی داده‌های غیرمحرمانه و دسته‌بندی داده‌ها مبتنی بر استاندارد، حق دسترسی به اطلاعات بی‌معناست و گریزی از موازی‌کاری دستگاه‌ها برای انجام پروژه‌های پژوهشی نخواهد بود.

۲. پیشینه پژوهشی و تقنینی

بین داده‌های شخصی و داده‌های مربوط به دولت است، برای مثال داده‌های مربوط به متوفی به نوعی نیاز به تحلیل دارد و در دسته داده‌های دولتی (برای پرداخت مالیات و ...) قرار می‌گیرد. هر کشوری و هر سازمانی با توجه به هدف، اولویت و مخاطبین خود ابتدا باید داده‌ها را طبقه‌بندی نماید و سپس اقدام به انتشار داده کند. پیش از انتشار داده‌ها بایستی نکات زیر را مدنظر قرار داد:

- طبقه داده‌های خاص؛
 - رعایت حقوق فردی؛
 - حق دسترسی آزاد به اطلاعات؛
 - حق امحای اطلاعات؛
 - حق اعتراض؛
 - حق انتقال داده‌ها؛
 - حق اصلاح داده‌ها؛
 - حق تصمیم‌گیری در رابطه با نمایه اطلاعات؛
- منافع حاصل از انتشار داده‌ها [۱۰].

۲-۳. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی در صنایع

دریانوری، نجوم، و باستان‌شناسی در کشور فرانسه

نتایج پژوهشی که در فرانسه بر روی انتشار داده‌های پژوهشی در بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ با بررسی ۶۰ خدمت در بین دستگاه‌های اجرایی انجام شد، حاکی از عدم تحقق چشم انداز آنها در انتشار داده‌ها با بررسی مولفه‌های؛ ۱- نحوه اطلاع رسانی (اطلاعات متناسب با نیاز کاربران مختلف)، ۲- آموزش استفاده از داده‌ها، ۳- پشتیبانی از کاربران، ۴- ابزارهای مدیریت داده (در سایت دستگاه‌های اجرایی به جهت دسته بندی و تحلیل داده‌ها) ۵- پلتفرم‌های اکتساب یا خرید (داده‌ها) ۶- مراکز محاسباتی (تحلیل داده‌های پیچیده) ۷- پایگاه داده‌ها ۸- پلتفرم‌های دسته بندی داده‌ها (وجود داده‌های کیفی) مبتنی بر اطلاعات نمودار (۱) است. [۱۲]

روند انتشار داده‌های پژوهشی پدیده‌ای نوظهور است. نتایج «مطالعات تطبیقی» و نتایج تحقیقات چان^۱ و لویزیدس^۲ نشان می‌دهد که تاکنون تنها حدود ۳۶ درصد داده‌های پژوهشی منتشر شده‌اند. [۹] یکی از دستاوردهای مهم در امر انتشار داده‌های پژوهشی، فراهم کردن سازوکاری منصفانه برای استفاده از این خدمات است.

۲-۲. روند انتشار داده‌های پژوهشی و قوانین مربوطه در اتحادیه اروپا

کشورهای عضو اتحادیه اروپا یک فایل راهنما تحت عنوان «قوانین مربوط به نحوه انتشار داده‌ها» برای سازمان‌ها با تشکیل یک کارگروه حرفه‌ای را جهت انتشار داده‌های پژوهشی تدوین کردند. [۱۰]

نکته قابل‌ملاحظه‌ای که پیش از انتشار داده‌ها باید مدنظر قرار داد، دسته‌بندی داده‌ها است. پیش از انتشار هر داده‌ای ابتدا باید نوع داده‌ها (فرهنگی، اجتماعی، قضایی، شخصی، میراث فرهنگی، داده‌های آزمایشگاهی و ...) مشخص شود. پیش از انتشار برخط داده‌ها لازم است ابتدا کارگروهی برای دسته‌بندی و نحوه انتشار تشکیل شود. پس از طبقه‌بندی قوانین حقوقی مربوط به حفاظت از داده‌ها، حق انتشار، حق چاپ مشخص می‌شود. حقوق مربوط به انتشار صدا و فایل‌های ویدئویی از پیچیدگی خاصی برخوردار است که باید برای انتشار برخط مدنظر قرار بگیرد. حقوق مالکیت معنوی پیش از انتشار باید تعیین شود [۱۱]. چند اصل کلیدی مدنظر این فایل راهنما است:

۱. قانونمندی، انصاف و شفافیت^۳؛
۲. صحت^۴؛
۳. یکپارچگی و رعایت محرمانگی^۵؛
۴. پاسخگویی^۶.

۲-۲. قوانین مربوط به نحوه انتشار داده‌ها در اروپا

نکته ظریف مربوط به انتشار داده‌ها تشخیص مرز نامشخص

1. Chan
2. Loizides
3. Lawfulness, fairness and transparency

5. Accuracy
6. Integrity and confidentiality (security)

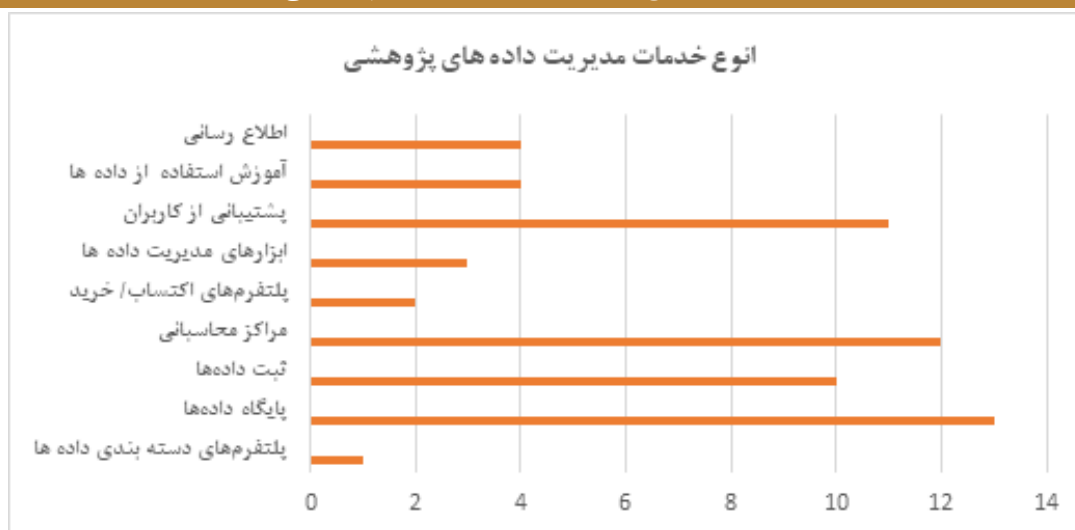
7. Accountability

۴. حد و مرز داده‌های شخصی از داده‌های غیرشخصی باید مشخص شود.

دسته بندی داده‌های مربوط به جرائم (رعایت محرمانگی و حفظ حریم شخصی و آبروی افراد تعیین شود).

نمودار ۱. انواع خدمات مدیریت داده‌های پژوهشی [۱۲]

انسانی و اجتماعی طراحی شد که به جامعه آماری خاص خدمات ارائه می‌دهد. از چالش‌های این پلتفرم عدم استقبال کاربران و دانشجویان دکتری به دلیل عدم توانمندی در تجزیه و تحلیل داده‌ها و عدم اطلاع رسانی و آگاهی بخشی صحیح به این جامعه هدف است [۱۲].

۴-۲. روند قانونی انتشار داده‌های پژوهشی وزارت فناوری اطلاعات کشور پاکستان

وزارت فناوری اطلاعات کشور پاکستان در سال ۲۰۰۵ اقدام به تدوین پیش نویس قانون حفاظت از داده‌ها کرد که بیشتر به نظر می‌رسید این سند به نوعی به جهت پاسخگویی به نیازهای صنعت نرم‌افزار کشور برای انجام تجارت بین‌المللی به جای رسیدگی به مسائل واقعی حریم خصوصی مردم تدوین شده است. ایراد این قانون در پشتیبانی و حفاظت از داده‌های منتشر شده شخصی یا شرکتی، نهادهای دولتی، استانی یا محلی است. در سال ۲۰۲۰ مجدداً لایحه با اصلاحات در رابطه با «حفاظت از داده‌های شخصی» تقدیم مجلس شد که تصویب نشد [۱۳].

خدماتی که روند انتشار داده‌های پژوهشی آنها در فرانسه در بین سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ مورد بررسی قرار گرفت، در حوزه‌های ثبت داده‌های مربوط به علم نجوم^۱، مخزن داده‌های نجوم^۲، مخزن داده‌های دریانوردی^۳، مخزن داده‌های باستان‌شناسی^۴ بود. نمونه‌هایی دیگر از مدیریت داده‌های پژوهشی بزرگ در کشور فرانسه، راه اندازی مرکز پایگاه داده‌های آموزش عالی^۵ با هدف ارائه خدمات به جامعه دانشگاهی کشور در سال ۲۰۱۱ بود که مستقیماً به وزارت آموزش عالی و تحقیقات گزارش ارائه می‌نماید. چالش اصلی ارائه خدمات به کاربران آموزش عالی هزینه استفاده از برخی دستاوردهای پژوهشی است که شرکت‌های کوچک توان دسترسی به آن به دلیل هزینه‌های هنگفت را ندارند. نمونه زیست محیطی دیگر، رصدخانه‌های تنوع زیستی که در سال ۲۰۱۶ ایجاد شد. این پایگاه داده در واقع یک زیرساخت داده‌های مبتنی بر شواهد فرانسوی برای تحقیقات تنوع زیستی است که توسط بنیاد تحقیقات تنوع زیستی^۶ به مدیریت داده‌های ۲۰۰ رصدخانه می‌پردازد و برای به اشتراک گذاری داده‌های پژوهشی این ۲۰۰ رصدخانه پورتال ابر داده^۷ طراحی شد. و در نهایت در سال ۲۰۱۶ مدیریت داده‌های پژوهشی پلتفرم داده‌های علوم

1. Vizier
2. SIMBAD
3. SEANOE
4. ArkeoGIS
5. CINES
6. FRB
7. ECOSCOPE

۵-۲. روند قانونی انتشار داده‌های پژوهشی کشور هندوستان و نحوه آرشیو داده‌ها در ۱۵ موسسه متفاوت

مبتنی بر مدل ۵ ستاره تیم برنرزیلی^۱ مخترع وب و نظریه پرداز داده باز، شاخص‌های بررسی نحوه انتشار داده‌های پژوهشی شامل نحوه آرشیو داده‌ها، پشتیبانی از داده‌ها (مسئول) و در نظر گرفتن قوانین (خط مشی‌ها) برای افزایش کیفیت

انتشار داده‌ها ارائه شده است. داده‌های پژوهشی می‌توانند در قالب‌های متفاوتی مثل؛ داده‌های آماری، داده‌های مشاهده‌ای، انتشار نتایج مصاحبه‌ها و ... باشند. سازماندهی داده‌ها یکی از چالش‌های مدیریت داده‌های پژوهشی^۲ است. نتایج بررسی ۱۵ موسسه تحقیقاتی کشور هندوستان از نظر انتشار داده‌های پژوهشی در جدول (۱) آمده است [۱۶].

جدول ۱. بایگانی و آرشیو داده‌های پژوهشی در مؤسسات مختلف [۱۶]

مؤسسات	بایگانی، آرشیو داده‌ها	بخش مسئول	خطمشی داده‌ها
Bose institute, Kolkata	دارد	کتابخانه	دارد
INFLIBNET, Gandhinagar	دارد	سایر	دارد
IIAP, Bangalore	دارد	سایر	ندارد
IIM, Ahmedabad	ندارد	کتابخانه	ندارد
IISER, Pune	ندارد	ندارد	ندارد
IT, Gandhinagar	ندارد	ندارد	ندارد
IPR, Gandhinagar	ندارد	کتابخانه	ندارد
IUCAA, Pune	ندارد	ندارد	ندارد
NIO, Goa	دارد	سایر	دارد
NRSC, Hyderabad	ندارد	ندارد	ندارد
RRI, Bangalore	دارد	کتابخانه	ندارد
SAC, Ahmedabad	دارد	سایر	ندارد
SINP, Kolkata	ندارد	ندارد	ندارد
TIFR, Mumbai	ندارد	ندارد	ندارد
Nirma University, Ahmedabad	ندارد	ندارد	ندارد

از دیگر چالش‌های مدیریت داده‌های پژوهشی^۳ رعایت قوانین و مقررات عمومی حفاظت از داده‌های پژوهشی است. همچنین قانون حفاظت از داده‌های شخصی هندوستان (۲۰۲۳) در

مقایسه با مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها در نپال (۲۰۱۸) به صورت جدول (۲) است. [۱۵]

1. Timothy John Berners-Lee
2. Research Data Management
3. Research Data Management

جدول ۲. قانون حفاظت از داده‌های شخصی هندوستان در مقایسه با مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها در نیال [۱۵]

مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها	قانون حفاظت از داده‌های شخصی هندوستان
قانونی بودن پردازش اطلاعات به «ضرورت» پردازش بستگی دارد و مدت‌زمان نگهداری اطلاعات حساس شخصی نباید بیشتر از حد «ضرورت» باشد.	در ارتباط با ارسال اطلاعات مهم و حساس، قانونگذار باید تمهیداتی در راستای نحوه ارسال و هدف از دریافت اطلاعات با شناسایی افراد در نظر بگیرد. هیچ مدت زمان خاصی برای انقضای اطلاعات لحاظ نشده است، ولی نگهداری اطلاعات شخصی و حساس نباید مدت زمان زیادی باشد.
ناظر داده‌ها نباید بدون کسب رضایت از داده‌های شخصی افراد استفاده کند.	ناظر و دریافت‌کننده داده‌ها باید پیش از پردازش داده‌های شخصی از رضایت (شخص/ نهاد/دستگاه مربوطه) اطمینان حاصل نماید.
وجود پشتیبان داده‌ها برای حفاظت از آنها الزامی است. نقص در داده‌ها باید به سازمان مربوطه گزارش شود.	وجود پشتیبان داده‌ها برای حفاظت از آنها الزامی است. اطلاع‌رسانی نقص در داده‌ها الزامی است.
عدم پایبندی به اصول مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها برای دستگاه‌های اجرایی توأم با پرداخت جریمه‌های سنگین است.	ناکامی در حفاظت از داده‌های اختصاصی دستگاه‌ها با پرداخت جریمه‌های سنگین همراه عدم رعایت الزامات فنی و سازمانی جریمه تا سقف ۱۰ میلیون یورو را شامل می‌شود.

نگهداری آنها، پایش نحوه پردازش داده‌ها توسط کاربران، میزان جرائم اشاره داشت.

از چالش‌های انتشار داده‌ها مبتنی بر جدول (۲) می‌توان به نحوه حفاظت از داده‌ها و بازانتشار آنها، تاریخ انقضاء و مدت زمان

۳. پایش عملکرد دستگاه‌های اجرایی ایران در زمینه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

که از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار می‌شوند، ملزم به شفاف‌سازی داده‌های غیرمحرمانه پژوهشی در راستای افزایش اعتماد عمومی، اعتماد سیاسی، و سرمایه اجتماعی و حمایت از «قانون دسترسی آزاد به اطلاعات» مصوب ۱۳۸۸ هستند. در این بخش با بررسی تارنماها و سامانه‌های وزارتخانه‌ها، اجرایی سازی این ماده قانونی توسط وزارتخانه‌ها تحلیل و ارزشیابی می‌شود. سامانه شفافیت پژوهشی داخل تارنمای همه وزارتخانه‌ها وجود دارد. برای مثال همان‌طوری که در جدول (۳) آورده شده است، وزارت نفت از دستگاه‌هایی است که اقدام به انتشار داده‌های غیرمحرمانه در راستای اجرای ماده ۱۹ کرده است. در تارنمای وزارت نفت در بخش میز خدمات و سپس شفافیت داده‌های مربوط به پژوهش‌های غیرمحرمانه شامل «نشر کلیه اسناد مربوط به سفارش، اجرا و نتایج حاصل از پژوهش» و «فرصت‌های مطالعاتی» در دسترس است. نحوه دسترسی به اطلاعات پژوهشی وزارت نفت عبارتند از: سایت وزارت نفت، میز خدمات، سامانه شفافیت، شفافیت در شرکت‌های تابعه (۱- شفافیت شرکت نفت، ۲- شفافیت شرکت گاز، ۳- شفافیت شرکت پالایش و پخش، ۴- شفافیت پتروشیمی)

در این بخش تلاش می‌شود تا تحلیلی نظارتی از روند اجرایی سازی ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد ارائه شود.

۱-۳. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی در وزارتخانه‌ها

از میان نهادها، دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی، ستاد وزارتخانه‌ها به عنوان نمونه هدفمند برای پایش انتخاب شدند. به جهت بررسی کیفیت انتشار داده‌های پژوهشی و پایش اجرای ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد از مدل ۵ ستاره تیم برنرزی و تجربیات پژوهشگر استفاده شد. ۱۵ شاخص برای سنجش عملکرد دستگاه‌های اجرایی انتخاب شد. همان‌گونه که در جدول (۳) قابل ملاحظه است با بررسی پایگاه داده‌های مربوطه در هر وزارتخانه مشاهده شد که ۸ وزارتخانه، داده پژوهشی برای انتشار ارائه نکرده‌اند. شاخصها، پایگاه داده، سامانه پژوهشی و توضیحات مربوطه در جدول (۳) آورده شده است.

۲-۳. سامانه شفافیت پژوهشی

همانگونه که بیان شد، براساس ماده (۱۹) قانون «ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد»، کلیه دستگاه‌ها و نهادهای دولتی

جدول ۳. نحوه انتشار داده‌های پژوهشی غیر محرمانه کل دستگاه‌های اجرایی

توضیحات	کار فرما و درصد مشارکت کار فرما	مطل تأمین اعتبار	شروع و خاتمه	ناظر	همکاران	مجری	گروه	گزارش مراحل انجام کار (فازهای قرارداد)	فایل قرارداد	فرصت‌های مطالعاتی	اولویت‌های پژوهشی	انتشار چکیده/ خلاصه	انتشار طرح‌ها	انتشار عناوین	تعداد پژوهش‌ها	تعداد پژوهشکده‌ها به تفکیک			سامانه شفافیت پژوهشی	پژوهشکده/ سامانه شفافیت	سایت وزارتخانه‌ها	آدرس	دستگاه اجرایی	ردیف
																سایر موارد	ستادی	اجرایی						
دسترسی به اطلاعات پژوهش‌های غیرمحرمانه در این وزارتخانه امکان‌پذیر نیست. بخش شفافیت روی سایت اصلی آموزش و پرورش وجود دارد؛ ولی فاقد اطلاعات است.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت پژوهشی	https://medu.gov.ir	وزارت آموزش و پرورش	۱	
این وزارتخانه به تفکیک مراکز استان‌ها حدود ۵۳ پژوهشکده در سطوح (ستادی- اجرایی- عمومی غیردولتی و سایر سازمان‌ها) دارد. طرح‌های پژوهشی مربوط به هر پژوهشکده جداگانه منتشر شده اند. علاوه بر تفکیک واحدهای پژوهشی در سایت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در چهار زیرمجموعه - واحدهای پژوهشی وزارت بهداشت، ستادی، ۲- واحدهای پژوهشی دستگاه اجرایی (به تفکیک استان‌ها)، ۳- واحد پژوهشی نهادهای عمومی غیردولتی، ۴- سایر سازمان‌ها؛ سامانه‌های سانع و عتف نیز اطلاعات پژوهشی را منتشر کرده اند. ۱- سانع ۲- عتف	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	x	x	x	x	✓	x	✓	✓	✓	ندارد	۵۳ پژوهشکده در سطح دستگاه اجرایی دارد	https://www.msrt.ir	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۲	
کلیه مراکز پژوهشی زیرمجموعه شرکت نفت به تفکیک مشخص شده‌اند؛ امور پژوهش و فناوری شرکت‌های تابعه شرکت ملی نفت ایران، مدیریت‌های پژوهش و فناوری شرکت‌های اصلی وزارت نفت، مراکز پژوهشی وزارت نفت، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	x	✓	✓	x	✓	✓	x	دارد	سامانه شفافیت پژوهشی	https://www.mop.ir	وزارت نفت	۳	
برای مثال؛ شرکت ملی پخش (نام پروژه، مجری، وضعیت پروژه، تاریخ شروع و تاریخ پایان) پروژه را منتشر کرده است؛ ولی دسترسی به فایل‌ها وجود ندارد. یا شرکت پتروشیمی (موضوع قرارداد، نام طرف قرارداد و ... مشخص شده است؛ ولی دسترسی به هیچ فایلی امکان‌پذیر نیست.																								

توضیحات	کارفرما و درصد مشارکت کارفرما	محل تأمین اعتبار	شروع و خاتمه	ناظر	همکاران	مجری	گروه	گزارش مراحل انجام کار (فازهای قرارداد)	فایل قرارداد	فرمت‌های مطالباتی	اولویت‌های پژوهشی	انتشار چکیده/ خلاصه	انتشار طرح‌ها	انتشار عناوین	تعداد پژوهش‌ها	تعداد پژوهشکده‌ها به تفکیک			سامانه شفافیت پژوهشی	پژوهشکده/ سامانه شفافیت	آدرس سایت وزارتخانه‌ها	دستگاه اجرایی	ردیف
																سایر موارد	ستادی	اجرایی					
هیچ داده پژوهشی منتشر نشده است.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت پژوهشی	https://www.farhang.gov.ir	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۴
سامانه شفافیت قراردادها، مناقصات دارد. داده‌های پژوهشی منتشر نشده‌اند.	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	x	✓	x	x	✓	✓	✓	x	x	ندارد	سامانه دسترسی آزاد به اطلاعات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	https://maj.ir/	وزارت جهاد کشاورزی	۵
هیچ داده پژوهشی منتشر نشده است.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ندارد	سامانه شفافیت ندارد	https://mfa.gov.ir	وزارت امور خارجه	۶
در اکثر پژوهشکده‌های زیرمجموعه این دستگاه اجرایی دسترسی به فایل پژوهش و جزئیات قرارداد امکان‌پذیر نیست.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت پژوهشی پژوهش‌ها	https://www.ict.gov.ir	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۷
در سامانه شفافیت دسترسی به برخی از اطلاعات مربوط به پژوهش‌های غیرمحرمانه مثل؛ فهرست قراردادهای پژوهشی، اولویت‌های پژوهشی، لیست طرح‌های تحقیقاتی، پرسش‌نامه‌های طرح‌های پژوهشی وجود دارد؛ ولی دسترسی به فایل پژوهش‌ها امکان‌پذیر نیست.	x	x	✓	x	x	✓	✓	x	x	x	✓	x	✓	✓	✓	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت لینک مربوط به قراردادهای پژوهشی ^۱	https://mefa.ir	وزارت امور اقتصادی و دارایی	۸
هیچ داده پژوهشی منتشر نشده است.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ندارد	سامانه‌ای یا بخشی برای شفافیت پژوهشی ندارد	https://www.vaja.ir	وزارت اطلاعات	۹

1. <https://mefa.ir/fa-IR/shafaf.mefa>

ردیف	دستگاه اجرایی	سایت وزارتخانه‌ها	آدرس	پژوهشکده / سامانه شفافیت	سامانه شفافیت پژوهشی	تعداد پژوهشکده‌ها به تفکیک			تعداد پژوهش‌ها	انتشار عناوین	انتشار طرح‌ها	انتشار چکیده/ خلاصه	اولویت‌های پژوهشی	فرصت‌های مطالعاتی	فایل قرارداد	گزارش مراحل انجام کار (فازهای قرارداد)	گروه	مجری	همکاران	ناظر	شروع و خاتمه	محل تأمین اعتبار	کارفرما و درصد مشارکت کارفرما	توضیحات
						اجرائی	ستادی	سایر موارد																
۱۰	وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری		https://www.mcth.ir	سامانه شفافیت پژوهشی پژوهش‌ها	دارد	x	x	x	x	x	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	x	x	✓	x	این دستگاه اجرایی تنها اقدام به انتشار برخی از شاخص‌ها مثل: عنوان طرح، طرف قرارداد، مبلغ کرده است. به دلیل عدم تفکیک داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه هیچ کاربر عادی قادر به پیدا کردن اطلاعات پژوهشی و نحوه انتشار در این سامانه نیست.
۱۱	وزارت دادگستری		https://moj.gov.ir	سامانه شفافیت پژوهشی پژوهش‌ها	دارد	x	x	x	x	✓	x	x	✓	x	x	x	✓	x	x	x	x	x	x	هیچ‌گونه اطلاعات پژوهشی به جز انتشار فراخوان طرح‌های پژوهشی در سامانه وزارتخانه قابل بررسی و مشاهده نیست.
۱۲	وزارت نیرو		https://www.moe.gov.ir	سامانه شفافیت ندارد	ندارد	x	x	x	x	x	✓	x	x	x	x	x	x	✓	x	x	✓	x	x	سامانه‌ای تحت عنوان شفافیت پژوهشی وجود ندارد؛ ولی از بخش خدمات اطلاعاتی دسترسی به برخی گزارش‌ها مبتنی بر چند شاخص (انتشار خلاصه طرح، شروع و خاتمه طرح) وجود دارد.
۱۳	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی		https://www.mcls.gov.ir	سامانه یکپارچه پژوهشی سامانه شفافیت	دارد	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	کلیه مراکز پژوهشی زیرمجموعه وزارتخانه (معاونت‌ها، صندوق‌ها، سازمان‌های زیرمجموعه و مؤسسات) در سامانه یکپارچه با انتشار تعداد پژوهش‌ها مشخص شده‌اند. برای مثال معاونت امور اقتصادی و برنامه‌ریزی اقدام به انتشار پژوهش‌های غیرمحرمانه (عنوان، محور پژوهش، مجری، ناشر، توضیحات، خلاصه، نوع اثر، تاریخ انتشار و حوزه پژوهش) کرده است.
۱۴	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح		-	-	ندارد	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	دسترسی به هیچ داده پژوهشی امکان‌پذیر نیست.
۱۵	وزارت صنعت، معدن و تجارت		https://www.mimt.gov.ir	سامانه شفافیت ندارد	ندارد	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	هیچ داده پژوهشی منتشر نشده است.

توضیحات	کارفرما و درصد مشارکت کارفرما	محل تامین اعتبار	شروع و خاتمه	ناظر	همکاران	مجری	گروه	گزارش مراحل انجام کار (فازهای قرارداد)	فایل قرارداد	فرمت‌های مطالعاتی	اولویت‌های پژوهشی	انتشار چکیده/ خلاصه	انتشار طرح‌ها	انتشار عناوین	تعداد پژوهش‌ها	تعداد پژوهشکده‌ها به تفکیک			سامانه شفافیت پژوهشی	پژوهشکده/ سامانه شفافیت	سایت وزارتخانه	آدرس	دستگاه اجرایی	ردیف
																سایر موارد	ستادی	اجرایی						
هیچ داده پژوهشی در سایت وزارتخانه منتشر نشده است. در مرکز مطالعات و پژوهش‌های راهبردی وزارت ورزش و جوانان (https://csrs.msy.gov.ir) تنها عناوین (اولویت‌های پژوهشی، طرح‌ها، پایان‌نامه‌ها) منتشر شده‌اند.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ندارد	سامانه شفافیت ندارد	https://msy.gov.ir	وزارت ورزش و جوانان	۱۶	
مرکز مطالعات راهبردی و آموزش وزارت کشور داده‌های پژوهشی خود را منتشر کرده است و در سامانه شفافیت وزارت کشور اطلاعاتی در زمینه داده‌های پژوهشی وجود ندارد.	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	x	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت کلی دارد	https://www.moi.ir	وزارت کشور	۱۷	
دسترسی به هیچ داده پژوهشی امکان‌پذیر نیست.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	دارد	سامانه شفافیت	https://behdasht.gov.ir	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۸	
در سایت وزارت راه و شهرسازی هر بخش جداگانه داده‌های پژوهشی را منتشر کرده است. اطلاعات مربوط به طرح‌های پژوهشی غیرمحرمانه مرتبط با هر بخش به‌صورت جداگانه (عنوان پروژه، محقق، مجری، ناظر، مدت قرارداد، میزان پیشرفت، وضعیت طرح) قابل بررسی است.	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	x	دارد	انتشار طرح‌های مطالعاتی و تحقیقاتی	https://www.mrud.ir	وزارت راه و شهرسازی	۱۹	

۳-۳. پایش عملکرد وزارتخانه‌ها

فوق در وبسایت وزارتخانه منتشر شده باشد، در جدول (۴) برای آن شاخص از علامت «✓» و در غیراینصورت از علامت «x» استفاده می‌شود. با در نظر گرفتن شاخص‌های منتخب در این گزارش به ترتیب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موفق به پیاده‌سازی ۱۴ شاخص، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات ۱۳ شاخص، وزارت نفت ۱۱ شاخص، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت راه و شهرسازی ۸ شاخص، وزارت کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی ۷ شاخص، وزارت جهاد کشاورزی ۵ شاخص، وزارت نیرو ۴ شاخص، وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت دادگستری ۳ شاخص از میان ۱۵ شاخص منتخب شده‌اند.

همان‌طوری که در جدول شماره (۴) آورده شده است نتایج بررسی پایگاه داده‌های وزارتخانه‌ها مبنی بر پیاده‌سازی ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری مورد پایش قرار گرفت، تعداد اندکی از دستگاه اجرایی موفق به پیاده‌سازی این ماده قانونی شده‌اند. ۱۵ شاخصی که برای بررسی پایگاه داده‌های وزارتخانه‌ها انتخاب شدند، به ترتیب: ۱. تعداد پژوهش‌ها، ۲. انتشار عناوین، ۳. انتشار طرح‌ها، ۴. انتشار چکیده/خلاصه، ۵. انتشار اولویت‌های پژوهشی، ۶. فرصت‌های مطالعاتی، ۷. فایل قرارداد، ۸. گزارش مراحل انجام کار، ۹. گروه مطالعاتی، ۱۰. مجری، ۱۱. همکاران، ۱۲. ناظر، ۱۳. شروع و خاتمه، ۱۴. محل تامین اعتبار ۱۵- کارفرما و درصد مشارکت است. در صورتی که هر یک از شاخص‌های

جدول ۴. بررسی اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در وزارتخانه‌ها

وزارتخانه	تعداد پژوهش‌ها	انتشار عناوین	انتشار طرح‌ها	انتشار چکیده/ خلاصه	اولویت‌های پژوهشی	فرصت‌های مطالعاتی	فایل قرارداد	گزارش مراحل انجام کار (فازهای قرارداد)	گروه	مجری	همکاران	ناظر	شروع و خاتمه	محل تأمین اعتبار بودجه	کارفرما و درصد مشارکت کارفرما	تعداد پیاده‌سازی شاخص‌ها	درصد پیاده‌سازی شاخص‌ها
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	x	✓	x	x	x	x	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	۸	۵۳٪	
وزارت نفت	x	✓	✓	x	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	۱۱	۷۳٪	
وزارت جهاد کشاورزی	✓	✓	x	x	✓	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	۵	۳۳٪	
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	✓	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	۱۳	۸۶٪	
وزارت امور اقتصادی و دارایی	✓	✓	✓	x	✓	x	x	x	✓	✓	x	x	✓	x	۷	۴۶٪	
وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	x	x	x	x	x	x	✓	✓	x	x	x	x	x	✓	۳	۲۰٪	
وزارت دادگستری	x	✓	x	x	✓	x	x	x	✓	x	x	x	x	x	۳	۲۰٪	
وزارت نیرو	x	✓	x	✓	x	x	x	x	x	✓	x	x	✓	x	۴	۲۶٪	
وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	۱۴	۹۳٪	
وزارت کشور	✓	✓	x	x	x	x	x	x	✓	✓	✓	x	✓	x	۷	۴۶٪	
وزارت راه و شهرسازی	✓	✓	x	x	x	x	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	۸	۵۳٪	

سومین وزارتخانه موفق در انتشار داده‌های پژوهشی است. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت راه و شهرسازی با ۵۳ درصد توانسته اند ۸ شاخص (تعداد پژوهش‌ها، انتشار عناوین پژوهشی، گروه، مجری، همکاران، ناظر، شروع و خاتمه پروژه، و کارفرما و درصد مشارکت کارفرما) را در راستای پیاده‌سازی ماده ۱۹ بکار بگیرند. سایر دستگاه‌های اجرایی به ترتیب، وزارت کشور با ۴۶٪، وزارت امور اقتصادی و دارایی ۴۶٪، وزارت جهاد کشاورزی ۳۳٪، وزارت نیرو ۲۶٪، و در نهایت وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت دادگستری تنها موفق به پیاده‌سازی ۲۰٪ شاخص‌ها شده اند.

همانطوریکه نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد از میان وزارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران، تنها ۱۱ وزارتخانه اقدام به کاربست ماده ۱۹ در راستای انتشار داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه خود کرده اند. به ترتیب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با ۹۳٪ درصد و بکارگیری ۱۴ شاخص از ۱۵ شاخص تنها وزارتخانه ای است که اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود کرده است. علاوه بر رعایت این استاندارد این وزارتخانه موفق به طراحی سامانه یکپارچه برای مدیریت ۵۳ پژوهشکده شده است. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با ۸۶ درصد و بکارگیری ۱۳ شاخص از ۱۵ شاخص دومین وزارتخانه است که اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود کرده است. وزارت نفت با ۷۳ درصد و بکارگیری ۱۱ شاخص از ۱۵ شاخص،

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

راهکار ۱: طراحی شناسه یکنای اجرایی: با شناسایی عرضه‌های یاد شده و به منظور مدیریت انتشار داده‌ها پیشنهاد می‌شود که ناظر به بهره‌گیری از مدل‌های انتشار و دسته‌بندی اطلاعات جهت بهره‌گیری از داده‌های تمیز شناسه‌ای برای نحوه انتشار بهتر داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه متناسب با نیاز مخاطب که یکی از چالش‌های شناسایی شده در تجربیات سایر کشورها و طراحی ابزارهای تحلیل داده است، طراحی شود. از مزایای تدوین شناسه یکتا می‌توان به دسته‌بندی داده‌ها و قابلیت استفاده کاربران مختلف از اطلاعات متناسب با نیاز مخاطب و رصد درخواست‌کنندگان اطلاعات اشاره داشت.

راهکار ۲: ضمانت اجرای قانون: با وجود گذشت بالغ بر یک دهه از قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در کشور متأسفانه اکثر وزارتخانه‌ها به عنوان نمونه هدفمند در این مطالعه از موفقیت‌چندانی در انتشار داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه خود برخوردار نبوده‌اند. با توجه به نتایج پایش پیشنهاد می‌شود، ابتدا با اعلام هشدار در راستای انتشار داده‌های پژوهشی غیرمحرمانه و سپس دعوت به طراحی شناسه یکتا اجرایی آنها را ملزم به اجرای قانون نمود. در صورت تخطی از قانون با کاهش یا قطع بودجه پژوهشی می‌توان آنها را ملزم به اجرای قانون کرد.

راهکار ۳: طراحی سامانه یکپارچه: یکی از راهکارهایی که جهت سهولت دسترسی به اطلاعات پژوهشی غیرمحرمانه و سایر موارد جهت پرهیز از موازی‌کاری شرکت‌ها، مؤسسات و پژوهشکده‌های زیرمجموعه وزارتخانه‌ها پیشنهاد می‌شود طراحی سامانه یکپارچه در راستای مدیریت بهینه بودجه پژوهشی کشور، شفافیت، دسترسی آزاد به اطلاعات و داده‌های پژوهشی و سهولت نظارت توسط دستگاه‌های نظارتی است.

بنا به اذعان کنوانسیون سازمان ملل متحد و شفافیت بین‌الملل، هیچ‌کسوری از فساد مبری نیست. تنها مصادیق فساد و نوع پیامدهای آن متفاوت است. به نظر میرسد تصویب ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد گرچه فی‌النتیجه ضروری و ارزشمند است اما تعیین مصادیق و شاخصهای تعیین‌کننده برای انتشار داده‌های پژوهشی دستگاه‌های اجرایی مغفول مانده است. این موضوع موجب گردیده است که ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها در این حوزه دشوار بوده و عملاً از التزام دستگاه‌ها به اجرای این ماده قانونی کاسته شود.

از طرفی همان‌گونه که در بالا توضیح داده شد، فارغ از ماهیت محرمانه بودن مأموریت وزارتخانه (وزارت اطلاعات) و همچنین محرمانه بودن خود پژوهشها فقط ۱۱ وزارتخانه اقدام به انتشار داده‌های پژوهشی خود کرده‌اند. در گزارش‌های منتشر شده توسط سایر وزارتخانه‌ها، اطلاعات محدودی به صورت پراکنده منتشر شده است. عوامل مذکور تحقق اهداف در نظر گرفته شده برای ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری را دچار خدشه نموده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد:

اولاً: وجود سامانه یکپارچه به‌منظور تسهیل در انتشار داده‌های پژوهشی یک ضرورت است. این سامانه میتواند مشابه بعضی از دستگاه‌ها، ذیل سامانه شفافیت قرار گیرد.

ثانیاً ضروری است برای طبقه‌بندی گزارش‌های پژوهشی یک ساختار و الگوی مشخصی تدوین شود.

با عنایت به مطالب مزبور، اهمیت موضوع شفافیت و لزوم پیاده‌سازی ماده ۱۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد در راستای ارتقای کارآمدی نظام حکمرانی و پایش پیاده‌سازی صحیح قانون شفاف‌سازی داده‌های پژوهشی و غیرمحرمانه همه وزارتخانه‌ها در این گزارش راهکارهای سیاستی زیر پیشنهاد می‌شود:

منابع و مآخذ

۱. پاک‌سرشت، سلیمان و زین‌العابدین، افشار (۱۳۹۶). «ارزیابی تئوری برنامه سیاست‌های ضد فساد در ایران بعد از انقلاب اسلامی»، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، دوره ۷، ش ۲۵، زمستان ۱۳۹۶.
۲. مرتب، یحیی و حسین، جمور (۱۴۰۲). «بررسی دستگاه‌های متولی مبارزه با فساد در جمهوری اسلامی ایران: نگاهی نهادی»، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل: ۱۹۱۸.
۳. ابراهیم‌آبادی، غلامرضا و علی مرشدی‌زاد. (۱۳۸۳). «فساد در نگاهی دیگر: تأملی چندجانبه در مقوله فساد»، دفتر مطالعات سیاسی، شماره مسلسل ۷۲۷۰.
۴. کاویانی، امیرسعید و علی، مشهدی و فرامرز عطریان. (۱۳۹۹). «تحلیل لایحه جامع شفافیت و تأثیر آن بر کاهش فساد و ارتقای سلامت نظام اداری»، فصلنامه علمی تحقیقات حقوقی آزاد، دوره سیزدهم، ش ۵۰، زمستان ۱۳.
۵. گزارش کارشناسی درباره: طرح شفافیت آرای نمایندگان. (۱۳۹۹). معاونت پژوهش‌های سیاسی حقوقی دفتر مطالعات حقوقی دوره یازدهم-سال اول. شماره چاپ ۵۴. شماره ثبت ۵۳. شماره مسلسل: ۱۷۱۶۳.
۶. کریمی، علیرضا. (۱۳۸۳). «خلاصه کتاب زنده باد فساد، جامعه‌شناسی سیاسی فساد در دولت‌های جهان سوم». دفتر مطالعات اقتصادی. شماره مسلسل ۷۲۹۳.
۷. الماسی، مجید. (۱۳۹۷). «پیشگیری و مبارزه با فساد. راهبردهای قوه مقننه در پیشگیری از وقوع فساد». دفتر مطالعات اقتصاد بخش عمومی. شماره مسلسل ۱۵۹۳۷. درویش، حسن و فاطمه، عظیمی زچکانی (۱۳۹۵). «بررسی تأثیر شفافیت سازمانی بر کاهش فساد اداری با میانجیگری اعتماد سازمانی (مطالعه موردی: کارکنان بیمارستان پانزده خرداد ورامین)». مجله مدیریت دولتی دانشگاه تهران، دوره ۸، ش ۱.
۸. گزارش کارشناسی درباره: لایحه تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد. (۱۳۹۷). معاونت پژوهش‌های اقتصادی. دفتر مطالعات اقتصاد بخش عمومی. دوره دهم، سال سوم. شماره ثبت، ۳۸۸. شماره مسلسل: ۱-۱۵۸۴۰-۲۳۰.
۹. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، (۱۳۹۷). «گزارش کارشناسی از ساختار و عملکرد اجزای مختلف حاکمیت و سه قوه». توانمندسازی حاکمیت و جامعه، مرداد ۱۳۹۷.
10. General Data Protection Regulation (GDPR). (2018). Information commissioner's office . European Data Protection Board.
11. Kuschel, Linda. Jasmin, Dolling. (2022). Access to Research Data and EU Copyright. Law. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0009-dppl-v3-en8>.
12. - L. Chan and F. Loizides. (2017). Inventory of Research Data Management Services in France. Dicen-IDF, Conservatoire National des Arts et Mœtiers. Expanding Perspectives on Open Science: Communities, Cultures and Diversity in Concepts and Practices.
13. Cyber Security Division, Commerce and Information Policy Bureau, Ministry of Economy, Trade and Industry. (2022). Data Management Framework for Collaborative Data Utilization -A New Approach toward an Establishment of Trust in a Data-Driven Value Creation. Version 1.0.
14. L. Chan and F. Loizides. (2017). Inventory of Research Data Management Services in France. Dicen-IDF, Conservatoire National des Arts et Mœtiers. Expanding Perspectives on Open Science: Communities, Cultures and Diversity in Concepts and Practices.
15. Bentotahewa, Vibhushinie. Hewage, Chaminda. Williams, Jason. (2022). The Normative Power of the GDPR: A Case Study of Data Protection Laws of South Asian Countries. SN Computer Science. <https://doi.org/10.1007/s42979-022-01079-z>.
16. Anilkumar, Nishtha. (2018). Research Data Management in India: A Pilot Study. EDP Sciences. EPJ Web of Conferences 186, 03002.

گزیده سیاستی

بررسی نحوه اجرای ماده (۱۹) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد بیانگر آن است که بسیاری از دستگاهها از اجرای این ماده قانونی غافل شده‌اند. راهکارهای پیشنهادی در این مطالعه شامل طراحی شناسه یکتا، ضمانت اجرای قانون و طراحی سامانه یکپارچه است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir